

NEKROPOLA SA STEĆCIMA NA LOKALITETU MRAMORJE U NASELJU BUČJE, OPĆINA SREBRENICA

Abstrakt:

Ovim radom obuhvaćen je historijski okvir, tehničko i foto snimanje stećaka na lokalitetu Mramorje u naselju Bučje, općina Srebrenica. Analiza nadgrobnika na terenu omogućila je prikupljanje osnovnih podataka o spomenicima. Oblik nadgrobnika i zastupljenost ukrasa najčešće ovise od vremena u kome su nastali. Tako se na osnovi zastupljenih formi stećaka i nišana te evidentiranih ukrasa na njima, stećci mogu datirati u razvijeni srednji vijek (XIV i XV stoljeće).

Ključne riječi: *stećci, Mramorje, Bučje, Srebrenica*

Historijski okvir kraja

U srednjem vijeku, zahvaljujući bogatstvu rude iz koje se dobivalo srebro, Srebrenica je bila jedno od najrazvijenijih rudarskih i trgovačkih naselja u srednjovjekovnoj bosanskoj državi, zahvaljujući konjunkturi potražnje srebra u Evropi. Također, Srebrenica je bila jedan od najvećih rudnika na Balkanu. Kao rudnik prvi put se spominje 1352. pred kraj vladavine bana Stjepana II. Naselje se počelo razvijati u drugoj polovini XIV. stoljeća, a svoj najveći uspon dostiglo je u prvoj polovini XV. stoljeća kao važan trgovački centar sa intenzivnom trgovinskom razmjenom. Srebrenica je prvo bila u okviru kraljevske domene, kasnije u Zemlji Kovačevića. Godine 1411. ugarski kralj Sigismund zauzima Srebrenicu i daruje je srpskom despotu Stefanu Lazareviću. Pokušaji bosanskih kraljeva da ratovima i upadima ponovo dođu u posjed ovog važnog rudnika nisu imali trajnijeg uspjeha. Do osmanskog osvajanja Smedereva 1459. godine – sjedišta srpske srednjovjekovne države, Srebrenica je uglavnom u okvirima spomenute države. Međutim, sva ova događanja nisu omela dalji razvoj rudarstva i sa njim u vezi uspon gradskog naselja Srebrenice. Srebrenica je u prvim decenijama XV. stoljeća, pored Novog Brda najveći rudnik na Balkanu. Vrijednost carinarnice u Srebrenici je porasla za sedam i po puta u odnosu na vrijeme vladavine Tvrtka I. Pored rudarstva se intenzivno razvija trgovina, a oko Srebrenice niču nova naselja u srednjem Podrinju. Kroz regiju se pojačava i trgovački tranzit u pravcu Ugarske i Srbije. Članovi dubrovačke kolonije su bili naročito aktivni u to doba, a njihova naseobina postaje jedna od najjačih na Balkanu. Prvo zauzimanje Srebrenice od strane Osmanskog Carstva izvršeno je u periodu od 1439. do 1440. godine, a stalno prisustvo u Zvorniku i Srebrenici počinje 1462. godine, kada je Srebrenica pripala teritoriji smederevskog sandžaka u kojem su pored Srebrenice bili, Zvornik, Kušlat i Šurbin na lijevoj obali Drine. To se vidi iz prvog popisa Smederevskog sandžaka sastavljenog u periodu 1476–1478.

Opis nekropole

Stećci na lokalitetu Mramorje nalaze se na manjem uzvišenju smještenom na raskrižju puta iz pravca Podravanja prema Bučju i Kutuzeru. Nadmorska visina lokaliteta je 826 m, geografska širina N 44° 04.414' i geografska dužina E 19° 14.568' (x= 4881771. 221; y= 6599940. 432) (Sl. 1.). Uvidom u katastar nekretnina, nekropola se nalazi na prostoru označenom kao k.č. broj 126, 143, k.o. Bučje, općina Srebrenica, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina (Sl. 2 i 3.). Stećci pripadaju vrsti položenih kamenih monolita i javljaju se u tri

forme; ploča, sanduk i sljemenjak (Sl. 4.). Njihovo umjetničko oblikovanje očituje se u formi i ukrasu. Na ovoj nekropoli postignut je visoki nivo estetske vrijednosti forme: pojedini stećci imaju relativno velike dimenzije (Sl. 5.). Osnovni umjetnički kvalitet stećaka predstavljaju ukrasi izvedeni u visokom reljefu i udubljivanju. Od ukupno 15 spomenika; 2 ploče, 5 sanduka i 8 sljemenjaka, ukrašen je samo sljemenjak br. 4. i to motivom figuralne predstave i dvojne spirale, rađene tehnikom reljefnog ispupčenja i udubljenja. Pored ukrasa neophodno je napomenuti da se sanduk br. 10. sa čeone strane završava na svod, a sanduk br. 11. ima jednu naglašeniju gornju površinu. Stećci su fino obrađeni, dijelom prevrnuti i utonuli u zemlju.

Katalog stećaka

Stećak br. 1. – ploča bez postolja i ukrasa, utonula, fino obrađena, orijentirana u pravcu sjeverozapad – jugoistok (Sl. 6.),

- dimenzije stećka su: 182x68x20 cm,

Stećak br. 2. – sljemenjak sa postoljem bez ukrasa, fino obrađen, utonuo i nagnut na bočnu jugoistočnu stranu, orijentiran u pravcu sjeveroistok – jugozapad (Sl. 7.),

- dimenzije stećka su: 142x58x49 cm;
- dimenzije postolja su: 178x90x28 cm,

Stećak br. 3. – sljemenjak sa postoljem bez ukrasa, obrastao mahovinom i lišajevima, prevrnut na južnu bočnu starnu, orijentiran u pravcu zapad – istok (Sl. 8.),

- dimenzije stećka su: 154x40x100 cm,
- dimenzije postolja su: 178x33x44 cm,

Stećak br. 4. – sljemenjak sa postoljem i sa ukrasom, obrastao mahovinom i lišajevima, prevrnut na južnu bočnu starnu i oštećen sa čeone zapadne strane, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 150x38x68 cm,

Na krovnoj plohi sa sjeverne strane nalazi se figuralna predstava osobe sa prekrštenim rukama na prsima, izuzetno dobro naznačenim detaljima, očiju, nosa, kose, prstiju u ruku i nogu, i preko pojasa poveza (Sl. 9.). Ukras je rađen tehnikom reljefnog ispupčenja. Iznad glave nalazi se traka od tordirane vrpce i cik-cak linije rađen tehnikom udubljivanja (Sl. 10.). Na krovnoj plohi sa južne strane, paralelno sa trakom od tordirane vrpce i cik-cak linije, nalazi se motiv dvostruke spirale rađene tehnikom udubljivanja (Sl. 11.).

Stećak br. 5. – sljemenjak, većim dijelom utonuo, obrastao mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok,

- dimenzije stećka su: vidljiva dužina 70 vidljiva visina 54 cm.

Stećak br. 6. – sljemenjak sa postoljem, dijelom utonuo, obrastao mahovinom i lišajevima, oštećen sa jugoistočne čeone strane, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok

- dimenzije stećka su: 60x50x45 cm,
- dimenzije postolja su: vidljiva širina postolja 80 cm, vidljiva visina 22 cm,

Stećak br. 7. – sljemenjak sa postoljem bez ukrasa, utonuo sa sjeverozapadne strane, sa jugoistočne čeone strane vidljivo je grobno mjesto ispod stećka, a koje je otkriveno prilikom kopanja tranšea (rova), obrastao mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok (Sl. 12.),

- dimenzije stećka su: 140x58x38 cm,
- dimenzije postolja su: vidljiva širina postolja 82 cm, vidljiva visina 34 cm,

Stećak br. 8. – sljemenjak sa postoljem bez ukrasa, utonuo sa sjeverozapadne strane, obrastao mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok,

- dimenzije stećka su: 170x60x48 cm,
- dimenzije postolja su: vidljiva širina postolja 80 cm, vidljiva visina 20 cm,

Stećak br. 9. – sanduk bez postolja i ukrasa, grubo obrađen, obrastao mahovinom, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok,

- dimenzije stećka su: 162x80x38 cm,

Stećak br. 10. – sanduk bez postolja i ukrasa, fino obrađen, obrastao mahovinom, obje čeone strane se završavaju na svod, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok (Sl. 13.),

- dimenzije stećka su: 198x68x32 cm,

Stećak br. 11. – sanduk bez postolja i ukrasa, fino obrađen, obrastao mahovinom, gornja površina stećka u sjeverozapadnom dijelu je podignuta u odnosu na gornju površinu stećka u jugoistočnom dijelu, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok (Sl. 14. i 15.),

- dimenzije stećka su: 225x82x50 cm,

Stećak br. 12. – ploča bez postolja i ukrasa, utonula, orijentiran u pravcu sjeveroistok – jugozapad,

- dimenzije stećka su: 140x58x12 cm,

Stećak br. 13. – sljemenjak bez ukrasa, utonuo u visini krovni ploha, obrastao mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjeveroistok – jugozapad,

- dimenzije stećka su: 158x54x17 cm,

Stećak br. 14. – sanduk bez postolja i ukrasa, obrastao lišajevima, orijentiran u pravcu sjeverozapad – jugoistok,

- dimenzije stećka su: 110x72x58 cm,

Stećak br. 15. – sanduk bez postolja i ukrasa, prevrnut, obrastao mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjeveroistok – jugozapad,

- dimenzije stećka su: vidljiva dužina 89, vidljiva širina 62, vidljiva visina 60 cm.

Dosadašnja zakonska zaštita

U Prostornom planu BiH do 2000. godine na području općine Srebrenica kao spomenik III kategorije uvršteno je 31 lokaliteta nekropola sa stećcima (815 stećaka) bez preciznije identifikacije.

Prema evidenciji Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, Nekropola sa stećcima (lokalitet Mramorje – Bučje), općina Srebrenica, nije bila evidentirana pod navedenim nazivom i nije bila upisana u Registar spomenika kulture Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (Sl. 16.). Na 52. sjednici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika održanoj od 21. do 24. novembra 2011. godine, Historijsko područje – Nekropola sa stećcima na lokalitetu Mramorje u naselju Bučje, općina Srebrenica, proglašena je nacionalnim spomenikom BiH.

Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Istraživačke radove u smislu popisa i obilaženja lokacija na području općine Srebrenica vršio je Šefik Bešlić. Konzervatorsko – restauratorski radovi nisu preduzimani.

Stanje stećaka prilikom tehničkog snimanja

Uvidom na licu mjesta, 20. oktobra 2011. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- Stećci su izloženi ubrzanom propadanju uslijed nedostatka redovnog održavanja,
- Pojedini stećci su okrnjeni, oštećeni, prevrnuti, dijelom ili upotpunosti utonuli u zemlju,
- Na stećcima se nalaze biljni organizmi (lišajevi i mahovina) u većoj ili manjoj mjeri,
- Područje nekropole sa oživljavanjem vegetacije obrasta travom, trnjem i visokim raslinjem, što dodatno uzrokuje razaranje stećaka,
- Područje nekropole korišteno je u ratnim dešavanjima 1992.-1995., što se vidi prokopavanjem tranšea (rova), usljed čega je dijelom otkriveno grobno mjesto ispod stećka broj 7.

Sastavni dio ovog rada su:

1. Izvod iz kopije katastarskog plana k.č. broj 126, i 143, k.o. Bučje, općina Srebrenica, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina.
2. Zapisnik geometra Željka Mićanovića o izvršenom identificiranju vlasnika zemljišnih parcela na kojima se nalaze stećci.
3. Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta broj: 07-40-4-5139-1/11, od 20. 12. 2011. godine.
4. Fotografije snimljene 20. 10. 2011. godine; fotografisao: Zijad Halilović (fotografirano digitalnim fotoaparatom Canon EOS 450D);
5. Tehnički snimci postojećeg stanja dobra (skica nekropole, snimak spomenika); dana 20. 10. 2011. godine mjerili i snimali: Zijad Halilović, historičar i Mejra Hodžić dipl. ing. arh.

Sažetak

Srednjovjekovni kameni nadgrobnici – stećci, javljaju kao dio neprekinutog sepulkralnog kontinuiteta na bosanskom području, čiji korijeni sežu duboko u prahistorijsko vrijeme, gdje se uočava njihova vezanost za lokalitete starijih epoha – prahistorijska naselja i kulturna mjesta, antičke aglomeracije i groblja, kasnoantičke i ranosrednjovjekovne crkve i utvrđene gradove. Njihova geneza i razvoj može se pratiti od sredine XII do početka XVI stoljeća. Nadgrobnici na lokalitetu Mramorje pripadaju vrsti položenih kamenih monolita; ploča, sanduk i sljemenjak. Umjetnički kvalitet stećaka predstavljaju ukrasi izvedeni u visokom reljefu i udubljivanju. Od ukupno 15 spomenika ukrašen je sljemenjak br. 4. motivom figuralne predstave osobe sa prekrštenim rukama na prsima i dvojne spirale. Ukrasi su rađeni tehnikom reljefnog ispupčenja i udubljivanja. Kod sanduka br. 10. obje čeonice strane se završavaju na svod, a kod sanduka br. 11. u sjeverozapadnom dijelu gornja površina je podignuta u odnosu na gornju površinu u jugoistočnom dijelu.

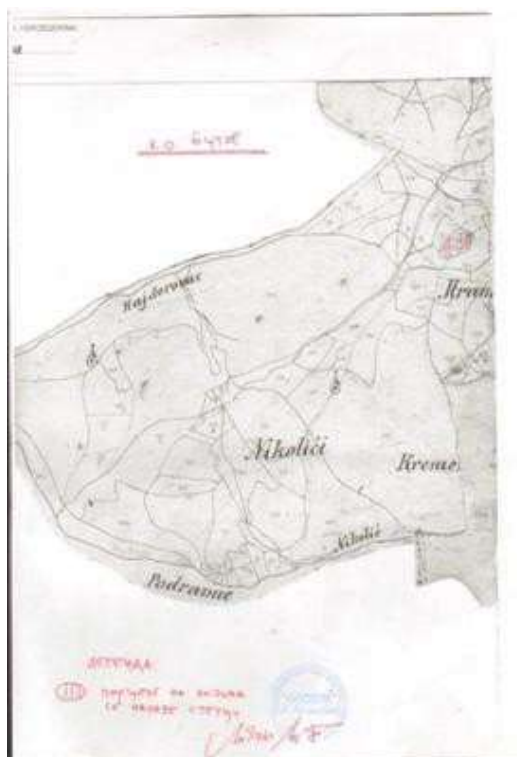
Korištena literatura

1. 1955. Dinić, Mihailo, Za istoriju rudarstva u srednjovekovnoj Srbiji i Bosni. I deo. SAN, posebna izdanja, knj. CCXL, Odeljenje društvenih nauka, knj. 14, Beograd, 1955.
2. 1971. Bešlić, Šefik. Stećci, kataloško-topografski pregled. Sarajevo: Veselin Masleša, 1971.
3. 1978. Kovačević-Kojić, Desanka, Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države, Sarajevo, 1978.
4. 1980. Grupa autora, Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo 1980.
5. 1982. Bešlić, Šefik. Stećci – kultura i umjetnost. Sarajevo: Veselin Masleša, 1982.
6. 1982. Šabanović, Hazim, Bosanski pašaluk. Sarajevo, 1982.

Prilozi:

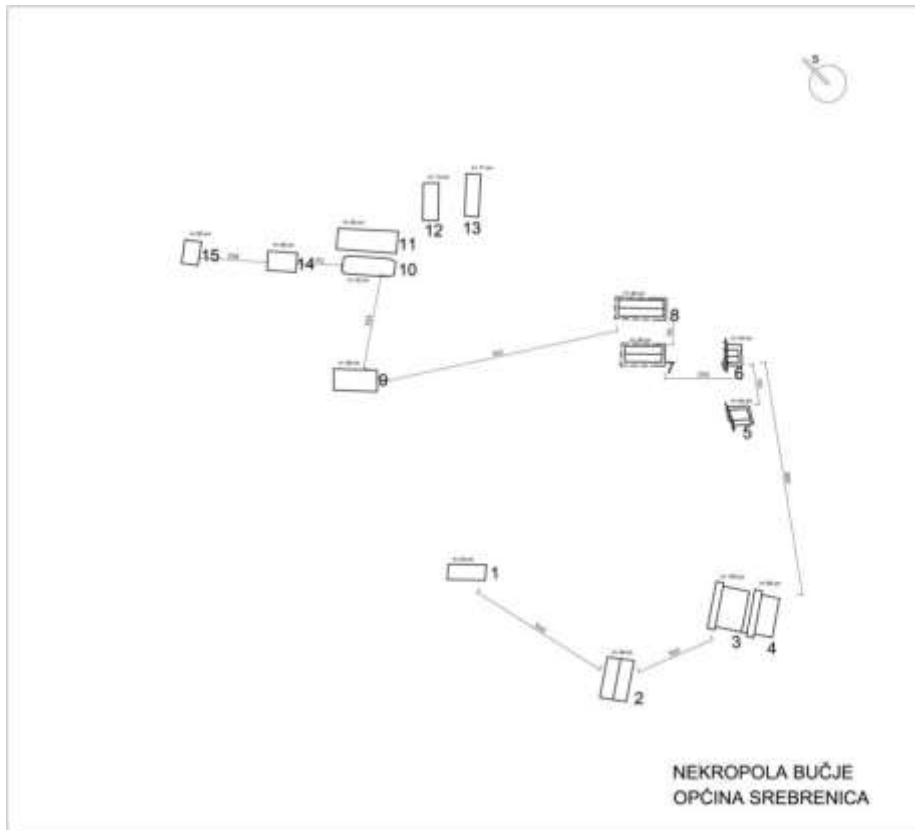
Slika.1.

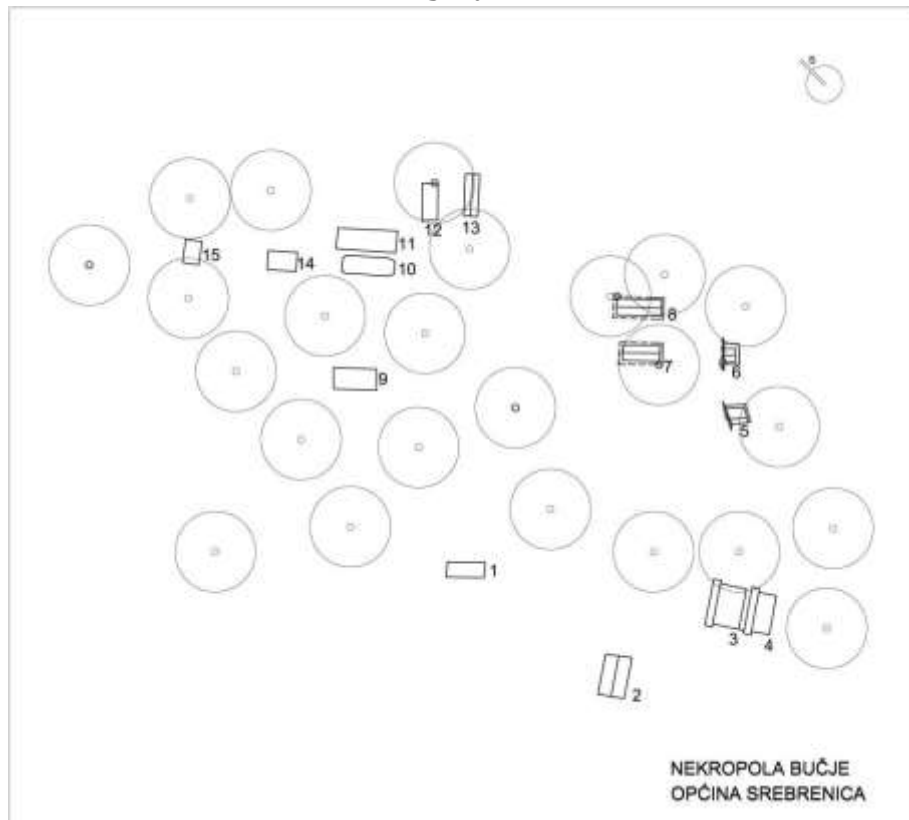
Slika.2

Slika 3.

Slika.4.

Slika.5.

Slika.6.

Slika.7.

Slika.8.

Slika.9.

Slika.10.

Slika.11.

Slika.12.

Slika.13.

Slika.14.

Slika.15.

Slika.16.